

ONDARRUTARRAK ESTROPADETAN (Liburuaren aurkezpena)

"Abisatu digute guri bilbotarrak
mutillak bear dirala ondarrutarrak,
apartata daudenak ez dirala txarrak,
berez umillak eta jenioz azkarrak."

Orra gaur eun urte betetzea ospatuten dogun "Falua Errealeko" gertaeraren kantu zarrak. Eta ondarrutar bertsolariak, erramularitzaren eskola eta bizitzako lema lakoa agertzen dau lau berbetan.

Berez umillak eta jenioz azkarrak. Esatea lez, patroia-
ren esaneokak, baiña gero erramutan azkarrak, biziak,
senduak, osasuntsuak.

Gero, kantu berbertaino beste bertso baten, oraindik
zeaztasun geiagor agertzen da erramularien flash bat,
erramularien argazki, erretratu on bat: "Kokote ederre-
kuak, gorri belarriak, izarren antzekuak zituzten begiak".

Orra gaur eun urteko ikuspegi bat. Egunari berea.
Parkatu sentikor agertzen ba naz. Baiña gogoratu, len-
go giroan pixkat sartuta, zelako jai eta poz eta umorez
eta arrotasunez be bai ospatuko eben gure zarrak gaur-
ko eguna.

Danok dakigu ondarrutarrak, estropadetan, bandera
zaliak zirala. Beste kirolak, deporteak, bestelako garai-
-ikurrak, trofeoak, eukiten dabez. Estropadak bandera.
Esan be egiten zan: Ondarrun estropada gogoia bero-
tzen zanean, "bandera jartzen zuten eskila torrean, inben-
zible zirala Kosta Kantabrian".

BANDERARIK ZARRENA

Eta Euskalerrian ezagutzen dan banderarik zarrena,
estropadetan irabazia, ain zuzen be, Ondarroan dagona
da. 1865'tik datorrana. Eta ogei ta bi urte geroago, au
da, aurten eun urte, beste bi geiago. Kontuan euki, ez
zirala banderadun estropadak urtero ospatuten.

Esan bear da, noiz-nai alkarren arteko desafiotoak
estropaden barri egonarren, ofizialki eraturako estropa-
dak Donostian 1879 urtean asi zirala, eta 1879 urterarte
ez dagola garbitasunik, eta ba-dirudi, gaurko neurrian
jokatutakoak, 1890 urtetik datozala.

Beraz gure banderak, 1865, 1887 (bi) Bilbokoak dira.
1888'koa, Pasai eta Ondarru arteko estropadakua eta
1898 urtekoa Donostikua.

Au be jakingarria da: Donostiko estropada ofiziale-
tan Ondarroa izan zala lengo gizaldian bandera irabazi
eban Bizkaiko treñerua bakarra.

Eta gero ba, Donosti'n, 1926 urte arte ez da ezagu-
tzen banderarik irabazitako beste bizkaitar erririk Onda-
rroa izan ezik.

Gero, beste 28 urte bear izan ziran, 1954 urtean
beste Bizkaitar bat Donostiko banderagaz jaubetzen asi
urte. Sestao.

Garbi eta arro esan giñei ba, Donostiko estropadak
ofizialki asi ziranetik, 1954 arte, au da, irurogetak urte-
tan, Donostian ez dala ezagutu izan irabazle lez beste
Bizkaiko talderik, birritan Ondarrukoa izan ezik.

Origaitik ez da arrigarri Nikolas Ormaetxea, "Orixe"
izen ordeagaz ezagutzen zan poeta ospatsuak, "Euskal-
dunak" deiturako poema egin ebanean esatea:

Oraingoz ez da Bizkaitik
bildur daragin Ondarru,
aren itzala somatu gabe
lasai Donostiak oi.

Baiña Ondarroan ba dago oizko ez dan beste garai-
-ikur (trofeo) bat be.

Or daukagu leoia. Urte aretan erramulari zarrei esker
on eta omenaldi lez orduan Españaiko erregin zan Kris-
tina andreak emondakua.

Gure zarrak emon eutsen zeregin bat leoiari: lengo
nortasunari eustea, ondarrutarren izateari eutsi eta zain-
du, gorde ta erakutsiaz ezagutuko zana. Onela diño
kantu zarrak:

Bandera eramaten iñor ba da asitzen,
legoia daukagu zaintzen,
legoiak laster iruntsiko du
iñor ba da deskuidatzen.

Eun urteko ospakizunak merezi dau zerbait gogora-
tzea, ez?

"TREIÑERU ESTROPADAK" LIBURUA

Baiña nire zeregiña beste bat da. Aurrean daukadan
liburu onen agerpena egitea.

Ni estropadei buruzko liburu au egiten 1970 ingu-
ruan ibili nitzan. Edo asi beintzat.

Donostiako Aldundiko Artxiboan lenengo. Ango ardu-
raduna, Jose Artetxe, laguna neban, edozetan laguntze-
ko gertu, bai Fausto Arozena be, baiña an ez egoan
ortazko ezer. Oraindik klasifikatzeko egozan bertso paper

mordo batetik, bertso paper bat edo beste eta geiagorik ez. Donostiako Udaletxean zerbait atara neban, eta gero azpaldiko estropadetako eratzaille dan CAT'era jo neban. Ostera batzuk egiñarren, ez neban ortazko kuadernurik eskuraterik lortu. An egoan, baiña norbaitek erabillala. Urteren bateko gora-bera jakin nai ezkerro, idatzi eta erantzungo eustela. Orrela, iru-lau osteretan aitzakia. Gero "Ciaboga" aldizkari zar batzuk erosi nitun.

1890'tik 1965 arteko estropaden zeaztasunak batu nitun, urte bakoitzeko partaide, guztien denporak, irabazle eta abar... eta ara nun 1972 urtean Auñamendi liburu saillak Rafael Agirre Franco'ren liburu bat agertu, bere Deportes Vascos izendun liburuan, eta andik laster, argitalpen txikiago baten bertako "Estropadak" izeneko atala kaleratu.

Orra nire lana, alperriko biurtu, iturri berbertatik atara zitulako Agirre Francok, nik baiña aukera geia-go, zeaztasun guzti orreik.

Ori ikusita euskera aldetik jokatzea pentsatu neban. Eta estropadei buruz agertu ziran eta billatzen nitun bertsoak batzen alegindu nitzan. Gure errikoak, kanpo-koak eta abar. Ondarroaren aldeko nai aurkakoak. Zergaitik ez? Sekula ez da bildurrik euki bear aurkakoak esan leikezenenik. Norberak zintzo jokatu ezkerro, txikotetik dago errazoia. Origaitik nik, bateko ta beste-koak, danak argitaratzen dodaz, pentsaten dodalako danak jakiteak mesede geiago egiten dauskula, kalte baiño. Gaiñera ez dira nik asmatuak, ez eta eskutuan egon diranak be: liburuetan dagoz edo bertso paperetan.

Eta aurten, Falua erreala eta bandera biren eungarren urtea ospatutcan, pentsatu neban: Zegaitik estropadei buruzko luburu hat idatzi ez, batutako bertsoak agertuaz, ori aide hatetik, eta bestetik Ondarroak parte artu izan dauan estropadei buruzko istori txiki edo argitasunen bat egin eta idatzita lagauaz?

LIBURUAREN ERABIDEA

Pentsatu eta egin. Liburu onetako eun eta piku orrialde, bertso zarrez beteak, dira. Esan dodan lez, batzuk Ondarroari buruzkoak. Besteak beste erriei dago-kiezanak. Estropadak danenak dira.

Beste 50 orrialde inguru, aurtengo Andra Mari jaie-tan, gu zarrok jaietarako ilusiñoiak galduta daukaguz eta ipini be ez dabe zarrentzat jai berezirik ipinten, etxean iñora urten barik idatzi ta idatzi ekin neutsan Ondarroak irabazi nai galdu zitun estropaden jakingari-riak batu, tajutu eta idazten.

Billatu neban Bilbon nun argitaratu, nai eta oporral-dietan gertatu, eta arrezko zuzenketak egin eta abar, or ibili naz, atzo arte, borondaterik onenagaz nire azpaldi-ko ilusiñoia bete nairik.

Ni, esateko, Ondarroa zarreko estropadei buruz jar-duten naz. Esan lei 1970 ingurutik aldatu dirala zerbait estropaden egitadak. Len baiño ugari eta sarriago orain. Baiña ori, bigarren zati bat lez, beste norbaitek egin bearko dau, gure erri eta beste errietan sortu diran Arraun Elkarteak jo ta ke ari diralako orretan, eta Onda-rroan, ain zuzen, zerbait kozkondu eta euren egitas-moak bete dagiezanean, ziur dagozalako lengo ospea, fama, barriro eskuratuko dautsela erriari.

Origaitik ipini dot nire liburua azken orrialdean esaera labur au:

Ondarroa, beti izan da arrantzalea,
arrantzaleak, bere kirola, estropadea.
Len Kofradiak zainduten eban orren legea,
orain Arraun Elkarteak barriztuko dau bere ospea.

Erregu bat. Liburua arretaz, zabal eta patxadaz ira-kurri. Poztu, gozatu gure aldeko gauzetan, baiña istor-ian gauzak diran lez agertu bear izaten dira, eta ez garraztu besteak botaten dauskuezan zirikaldi eta zital-keriekin. Geuk be esan izan doguz eta ez dogu bestie-nik erantzun barik laga.

Len be esan dot-eta, kontu egin nire liburu au 1970 inguruan amaitzen dodala, uste dodalako ordutik ona estropadak beste ikuspegi bat daukela, eta ba dagozala Kantauriko Txapelketa, Españakoa eta abar lengo den-poretan oituten ez ziranak.

Zorionez ba dirudi estropada, galdu nai irabazi, kirol lez ezagutzen asiak gareala. Ori da bear dana. Eta batez be une bateko berotasuna igaro ondoren, gogoratu estro-pada, gaur, gaztediaren osasungarri eta mesedegarri, eta bide batez, erriaren aintzagarri lez artu bear dogula.

Azken baten, oriotar olerkari baten estropadei buruz-ko olerki zati bat gogoratuaz amaitu nai dot:

Rau, rau, rau...
orru ta arru arraunak,
estropuak grak eta txirrika,
azkon txanpan,
gure Ondarru estropadetan arru egiteko
indar eta garretan.

AUGUSTIN ZUBIKARAI